

ג ל י ד נ ו ת ל ע י ד נ ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת י"י בן חסה ליבוביץ
שנת העשרים ושתיים

22

באח (תשכ"ג)

הפטרה

ישעיה ג"ד ל"א - י"ד (ב"ה א-ה')

א. שאלות סגנון:

א (1) השוה פסוק ג' לפסוקים י"א - י"ב בפסוק ג"ד.
הסבר מה סגנון השוני בין התסבנה הלקוחה מאהל וזו"ע שם לגיית ואבניו כאן?

(2) הקפס ו"ד - י"ז פותח בצדקה ומסלים בצדקה.
הסבר האם הוראת המלה צדקה בפ' י"ד בהוראתם בפ' י"ז: האם משמשת המלה פה ושם בשתי הוראות שונות?

ב. י"ד. בצדקה תכונני
רחקי מעשק
וממחחה

כי לא תיראי
כי לא תקרב אליך.

רש"י ד"ה רחקי מעשק: כמו (ב"ב ג') "התגפרי מעפר", הרחקי מהעושקים אותך.

ר"ק ד"ה בצדקה: שחשתי תחי בכונה בגדולה לעולם וזהו רחוקה מעשק בני אדם, כי לא תיראי, אפילו פחד ויראה לא יהיה לך. מהם וזהו רחוקה ממחיתה, שלא תקרב אליך, והענין כפול במלים שונות.
ד"ה רחקי: כמו "רחקי", רבץ (דב' ל"ב ג') "ומות בתר" כמו "ותמות". וכן (במ' כ"ד כ"ב) "ושנים בסלע קנך".

ראב"ע ד"ה בצדקה תכונני: מבנין התפעל והתי"ו מבוטל.
והטעם שיעשו ישראל צדק בעולם ולא ישקו הגויים כמשפט המלכים.

ר' אליעזר מבלגנצ' ד"ה רחקי מעשק בסו"ת בלבוך להתרחק מעשק בני אדם שלא יעשקו "כי לא תיראי", כי אין לך לירא אחרי שאת עושה צדקה ומשפט "וממחחה" מוטב על "רחקי" וכפל על "מעשק".

אבן כספי ד"ה כי לא תיראי: אין זה נתינת טיבה אל "רחקי מעשק", אבל הטעם: רחקי מעשק, ואם כח תעשי, הנה לא תיראי משום דבר ובפרט ממחיתה...

אברבנאל דכנגד מה שאמר "לא נוחמה" שהיה כן מפאת הגלות והנוגשים אציב עליהם כל היום, אמר "רחקי מעשק" כי לא תיראי, ו"ל את תחי מרוחקת מעשק ומגזל ומפלל מיגזי מחיתה, כי לא תיראי שיקרבו עוד אליך.

מקרא מפורש (ר' ירמיהו היבמן מייבטטר ברלין תו"א) ... ויש מפורשים אל העשק אחרים, אל תלך בחזקה מיראתך שאחרים יעמדו נגדך.

סר"ל ממחשבת עושק, מאימת עושק שיעשקו זרים.

מלבי"ם י"ה וכל גבולך לאבני חפץ... וכלל גם כן תכונת שכל הסבטים יתאחדו אז ולא יחזו לשתי ממלכות.
והנה הפרוד במדינת יהודה ע"י ארבע סגרות, קתים פניסיות ושתיים חיצוניות: א) ע"י העובי, ב) לזה הקדים רוב הנושק שקתית, להטו (ג) ע"י מחלוקת באמנוה וכתות שיחלקו בזה, כמו שהיה בבית שני, שעמדו אז הצדוקים והביחוסים, ועל זה אמר "ופל בניך למודי ה"י שקבל הלמוד מה' ולא תהיה מחלוקת ביניהם ומסילא "ורב שלום בניך".

עוד ישמרו שני אויבים מבחוז כענין חזון
(א) עושקים בעבור המסון. (ב) אויבים חבאים על הנפשות.
על זה אמר "בצדקה תכונני" כמו הבגין יהיה פל ידי הצדקה שבזכותה תמלט משני מחריבים חבאים מבחוז...

אור בחיב (שמעון ברטן, ווילנא תרס"ו) ד"ה בצדקהו בצדק, תוסדי, ולע יהיא עוד חמס ושוד ושפי' בגבולך, וזהו רחוקה מעושק (צווי במקום עתיד כמו ישיעה ר' ס') מעול וצרה ולחץ, כי לא תיראי מאיש מירובי ישראל וזהו רחוקה ממחחה, משבוי פרץ, כי לא תקרב המחיתה אליך.

והוא כפס ענין במלים טונות.
 זכורתי לי כי יתכן מאד אשר תדראי - תדאי מפעל דאה (וכן יש באירוב ו'
 כ"א בהרבה זוטאות "תיראו חתה" במעם "תראו חתה ותיראו", הערת ז"ל.
 כן גם מודפס בדפוסים חדשים וכן יש לחלו ישעיה ס' ה' שתי זוטאות
 "תיראי" תראי" וכן בצפניה ג' ט"ו יש שתי זוטאות "תיראי" תראי".
 עיין מנחה שי בכל אלה המקומות, וכן ירמיה י"ז ה': כתוב "ולא ירא
כי יבוא חום" עתיד קל משרש "ירא". וקרי "ולא יראה כי יבוא חום עתיד
 קל ושרש).

והסעו על, שלא תראי עושק, ודחקי ממחיתה - מפחד, וזוה יחיו הדבורים
 בפסוק זה מקבילים.

- 1) מהו חקשי (או מהם חקשיים) בפסוקנו?
- 2) כמה תפישות הגבולות זו מזו הטיל עקרבני מיוצגות
 בעשרת הפירושים הג"ל?
- 3) כמה מסייעים הפסוקים בדברים ל"ב ודב"ד כ"ד
 שהובאו בד"ק להבנת פסוקנו?
- 4) מהו חקשי הגדול בישיבתו ו' ט' המלושב על פי פסוקנו
 לפי פרושו של אור בהיר?

ג. י"ז - כל כלי יוצר עליך לא יצלח
 וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי.

בחומא תולדות ה' : "כל כלי יוצר עליך" ... אתה מוצא ישראל אוסרים לפני חקב"ה:
 "רבוץ העולמים! ראת היאך העלנו"ם משתעבדים בנו, אין להם מלאכה אחרת אלא יושבין
 ומתיעצין עלינו, שב' (איכה ג') "שבתם וקיימתם הביטה - אני מבגיבתם". אמר להם
 חקב"ה: "מה הם מושלים? גוזלים עליכם גזרות ואני מבטלן ושברו, שנאמר "אני
 מבגיבתם!" (בר' י"ג) "אשר מגן צריך בידרך"

"ויצו פרעה לכל עמו לאמר: "כל חבן תילוד וילאיה תשליכוהו" ורוח הקדש צווחת
 (איכה ג') "מי זה אמר ותהי ה' לא צוה?!" פרעה צוה? ה' לא צוה! אלא (שם' א')
 "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ!"

חסן בקש להשמיד את כל היהודים וה' לא בקש אלא (אסתר ט') "וזחפך! אשר ישלמו
 היהודים חמה בשנאיחם".

בלק ובלעם בקשו לקלל את ישראל וה' לא בקש, שב' (דברים כ"ג) "ולא אבך ה'
 אלקיך לשמוע אל בלעם. וזחפך ה' אלקיך לו את הקללה לברכה".

לפיכך כתיבו: "מי זה אמר ותהי ה' לא צוה?!"

חויג: "כל כלי יוצר עליך לא יצלח וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי".

אברבנאל וחנה אמר "כל כלי יוצר עליך... וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעי".
 לפי שהאומות היום הזה בחלוקתיהם, מהם יכריחו דתם לא בויכוח, שלא יחפצו
 במענה, אבל יאמרו, שני שיסחור דתם - יתרגוהו! וזה ענין אומות ישמעאל.
 ומהם יעשו להכרחתם ויכוחים וטענות ותיקשים עיוניים, וזה ענין חכמי
 אדום שנתיסרו בחכמת הדבור, לכן אמר הנביא כנגד שניהם: "כל כלי יוצר
 עליך לא יצלח" - בדרך מלחמה, כמשפט בני ישמעאל; "וכל לשון תקום אתך
 למשפט תרשיעי" בדרך הוכחה כמשפט בני אדום, לפי שזאת צחלה עבדי השם
 וצדקתם שלא יזיקם דבר, ולא בחיל ולא בכח ולא במענות הלציות כוצרות,

- 1) מהו חסותך לדברי המודש ולפירוש האברבנאל?
- 2) מדוע סביא המודש את הדוגמאות לפי חסדי של פרעה -
 חסן - בלק הנלעם ולא לפי סדרם העממי?
- 3) מה חן שתי התיראות של "מגן" שבחן משמשת חטלה במדרשנו?